

2/19

Arnikum

časopis spolku Arnika

Toxické látky v našich domácnostech

S Václavem Novotným
o udržitelnosti ve výrobě
a projektu AskREACH
strana 8-10

Jak ochladit Prahu
mapujeme v rámci
letní kampaně
strana 11

Foto: Mirka Jopková / Arnika

Spolu se zástupci naší partnerské organizace CCMS (Centre for Community Mobilization and Support) v Arménii jsme se vypravili do Horních Počapel u Mělníka, kde společně s místními bojujeme proti zbudování velkokapacitního zařízení na energetické využití odpadu (ZEVO). I v Arménii se potýkáme s velkými průmyslovými podniky, jejichž provoz zamořuje prostředí a ohrožuje zdraví místních. V loňském roce jsme o znečištění těžkými kovy podrobně informovali. Letos navazujeme na loňské aktivity v Arménii v rámci projektu *Posilování občanské společnosti v Alaverdi a Akhtale v řešení problémů s průmyslovým znečištěním*. Organizace CCMS působí v regionu Lori. Náš společný projekt usiluje o to, aby se místní dokázali efektivně zapojovat do řešení problému s masivním průmyslovým znečištěním. V současnosti zde fungují rozsáhlé průmyslové provozy se zastaralými technologiemi a nedostatečným zabezpečením. Jedná se především o doly na měď a molybden a továrnu zpracovávající měď. Projekt je podpořen z prostředků Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu transformační spolupráce.

Alej roku 2018 roste na Sokolovsku! Od 11. května vítěznou Alej přátelství u jezera Medard zdobí pamětní cedule, kterou odhalil autor vítězné nominace Michael Rund s duchovním otcem aleje Jaroslavem Pelantem. Přestože nám počasí zrovna nepřálo, účast milovníků alejí byla během slavnostního odpoledne velmi vydařená. Vítězi loňského ročníku jsme předali jako hlavní cenu let balonem a dárkový balíček se spoustou krásných odměn. Jak ale prozradil, o radost z výhry se chce podělit a ceny daruje na dobročinné účely. Naše milé patronky Sestry Havelkovy odpoledne zakončily pěveckým vystoupením, vodou z jezera Medard pokřtily nové logo Aleje roku od Moniky Pavlovičové ze studia Momo Animate a nakonec zahájily devátý ročník ankety symbolickým přestřžením slavnostní pásky. Pokud jste tak ještě neučinili, nezapomeňte nominovat své kandidáty v anketě Alej roku 2019 na webu alejroku.cz.

Foto: Lucie Tlustá

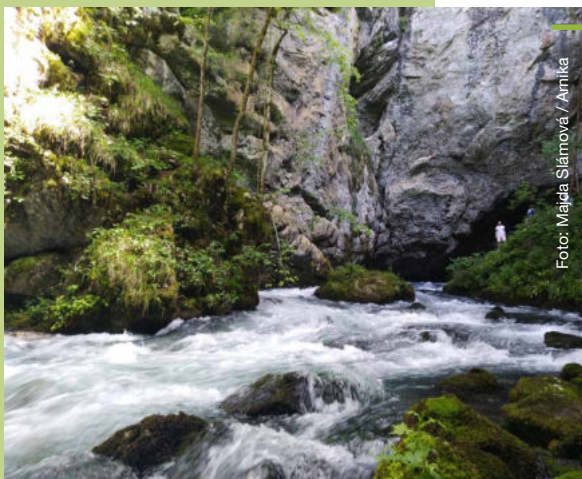

Foto: Mějda Slámová / Arnika

Ministerstvo životního prostředí v Bosně a Hercegovině schválilo přípravy vyhlášení dvou chráněných území na řece Saně. Návrh předložila Arnika s partnerskou organizací Centar za životnu sredinu na základě předchozího biologického výzkumu. Rozhodnutí přichází bohužel až poté, co byla v loňském roce na řece spuštěna vodní elektrárna, přijaté návrhy jsou nicméně velice důležité pro ochranu zbývajících unikátních oblastí tohoto regionu na celostátní úrovni. Nové nařízení bude chránit prameny a kaňon řeky. „*Minulé léto jsme oslovili skupinu odborníků, aby prozkoumali oblast pramenů řeky Sany. Výsledky ukazují, že tato oblast je jedinečná a představuje biotop pro velký počet významných rostlinných a živočišných druhů,*“ vysvětluje Zuzana Vachůnová z Arniky. Bosenské instituce teď připravují studii, která vychází ze zmíněného biologického výzkumu a která navrhne konkrétní hranice pro vytyčení obou budoucích chráněných oblastí.

Je čas vystřízlivět

Sucha a letní vedra se staly něčím, na co jsme si v posledních letech už vcelku zvykli. V krajíně přináší bídnou úrodu, nutí pěstitele k velké spotřebě vody, ta v důsledku obojího chybí v podzemních vrstvách. Poslední zprávy nás informují o masivním vymírání druhů fauny a flóry, dlouhodobě víme o razantním úbytku hmyzu, který má zásadní vliv na naše ekosystémy i hospodářství. Z měst se stávají během léta hořící pekla, ze kterých není úniku.

Projevy klimatické změny jsme začali naplno pociťovat a prognózy nenasvědčují tomu, že by to mělo být v budoucnu jinak. Pokud neomezíme do roku 2030 radikálním způsobem množství vyprodukovaných

emisí skleníkových plynů, nevyhneme se globálnímu oteplení vyššímu než 1,5 °C. Na jedné straně je zde nutnost okamžitě jednat v otázce produkovaných emisí. Tlačít na vlády a samosprávy, aby přijaly taková opatření, která zastaví fosilní průmysl, omezí stále narůstající emise z dopravy a podpoří udržitelný způsob života.

Na druhé straně už ale také víme, že určitá míra oteplení se nám nevyhne. Je proto třeba se na ni připravit. Musíme myslet na taková opatření, která nám pomohou letní vedra lépe zvládat, umožní nám šetrněji hospodařit s vodou a z našich měst a malých obcí vytvoří místa příjemná k životu. Začít můžeme každý u sebe. Je opravdu nutné splachovat nebo zalévat pitnou vodou?

Co váš vnitroblok – je plný betonu? Třeba by se našel prostor i chuť vašich sousedů vytvořit z něj zelené místo, kde se v létě nejen zchladíte, ale získáte tím třeba i nové místo pro scházení se a společné večery. Na obojí navíc můžete sehnat grantovou podporu – třeba program „Dešťovka“ nabízí podporu pro využívání dešťové vody.

Nastal čas začít brát klimatickou změnu vážně – myslíme na ni při využívání zdrojů, realizujeme zelená opatření, ale vzpomeňme si na ni také kdykoli před tím, než sedneme do auta nebo si koupíme další levnou letenku.

Václav Orcígr

Za pět minut dvanáct

Vybudujeme lepší zítřky? S navrhovanými změnami stavebního zákona asi těžko

V Česku se málo staví. Říkájí to především developeři a stavební firmy – a není se co divit, když se výstavbou živí. Nařikají, že slabá výstavba podkopává ekonomiku a na vině jsou zdlouhavé povoloovací procesy. Andrej Babiš se proto rozhodl, že jedním z pomníků jeho vlády bude přepsání stavebního zákona, přestože na téma důvodů vleklých správních řízení neexistuje žádná seriózní analýza. Sepsání paragrafů dostala za úkol Hospodářská komora, která sdružuje mimo jiné stavební firmy a developery; a tak ti, které má zákon regulovat, sami vytvářejí pravidla hry.

Celkem 101 vědců a odborníků označilo tento proces v otevřeném dopise premiérovi za bezprecedentní privatizaci státu. Proti se postavila také Akademie věd ČR, ministerstva kultury a vnitra, Asociace krajů, Sdružení místních samospráv nebo Nejvyšší správní soud. Hlavní inovací, jak zrychlit výstavbu, totiž má být odstavení úřadů, které chrání veřejné zájmy – například památkářů, odborů životního pro-

středí, hygieniků nebo třeba hasičů. Zákon chce také lidem znemožnit bránit se proti územním plánům. Po loňském vyřazení občanských iniciativ ze stavebních řízení tak jde o další krok směrem k nedemokratickému rozhodování, kde se za zavřenými dveřmi mají domlouvat investoři s úředníky stavebních úřadů bez jakékoliv veřejné kontroly. Snadno si lze domyslet, jak by takové domluvy probíhaly.

Že změna zákona nepomůže, vysvětlila na semináři, který pořádala Arnika nedávno na půdě Parlamentu, zástupkyně ombudsmana. Fungování českých úřadů ve skutečnosti trpí právě častými změnami právní úpravy a její složitostí, nedostatkem odborníků, pomalou a nekvalitní prací úředníků. Řešit systémové problémy státní správy je však složité, zdlouhavé a z hlediska zvyšování popularity politiků málo atraktivní. Návrh nového zákona mezitím doputoval do Legislativní rady vlády, která k němu vydala negativní stanovisko. Někteří právníci dokonce tvrdí, že plánované změny jsou protiústav-

ní. Nová ministryně spravedlnosti Marie Benešová, která je zároveň předsedkyní legislativní rady, tak teď vymýšlí, jak negativní posudky proměnit v kladné vyjádření, protože jinak nemůže kontroverzní norma putovat dále rozhodovacím procesem.

Andrej Babiš zatím na kritiku výrazněji nereaguje – zřejmě stále doufá, že jeho pokus o zrušení jakýchkoliv regulací pro developery projde bez většího rozruchu. Arnika spolu s dalšími nevládními organizacemi usiluje o to, aby se o hrozící nadvládě stavební lobby vědělo a co nejvíce mluvilo. Pokud zcela ztratíme možnost ovlivňovat, jak se proměňují naše města a krajina, stěží můžeme doufat, že se bude zvyšovat kvalita našeho života.

ARNIKA CENTRUM PRO PODPORU OBČANŮ

Martin Skalský

Arnika se zasadila o zpřísnění limitů POPs

Arnika na zasedání stran Stockholmské úmluvy urgovala světové vlády, aby zpřísnily limity pro obsah perzistentních organických látek v odpadech, odkud se uvolňují do životního prostředí a na mnoha místech kontaminují i jídelníček tamních obyvatel. A povedlo se: jednotlivé země si budou moci vybrat, zda se zaváží k přísnějšímu limitu navrhovanému Arnikou. Očekáváme, že limity pro dioxiny se budou nadále zpříšňovat.

Rozsah problému prokázal nejnovější výzkum českých odborníků zaměřený na slepičí vejce z Ghany a Kamerunu. Vejce volně žijících slepic jsou indikátorem znečištění životního prostředí perzistentními organickými polutanty (POPs) a dalšími toxickými látkami. Nejhorší znečištění Arnika objevila na šrotovišti a skládce elektroodpadu Agboglobhie v ghanském hlavním městě Akkře. Velká část elektrošrotu přitom pochází z Evropy nebo Spojených států. (O studii informovala přední světová média, například britský deník The Guardian nebo televizní stanice NBC – Euronews. O Agboglobhie vznikl v loňském roce také film *Vítejte v Sodomě*, který byl letos promítán na festivalu Jeden svět 2019.)

Už dříve čeští výzkumníci odhalili nebezpečné znečištění například v Thajsku, Kazachstánu, Číně, Indonésii, v Srbsku, Černé Hoře nebo Bosně a Hercegovině, v loňském roce pak v Arménii a na Ukrajině. Mezi vzorky nechybí ani několik va-

ječ z České republiky. Celkem tak Arnika a IPEN prezentují srovnání výsledků ze 47 lokalit v devětatvaceti zemích po celém světě analyzovaných v letech 2004

Foto: Martin Holzknecht / Arnika

až 2018. Současná legislativa umožňuje příliš vysoký obsah toxických látek, které se velice snadno dostávají do živých organismů, kde se kumulují v tukových tkáních, a prostřednictvím potravy i k lidem...

Seznam všech 29 zemí zahrnutých do studie Arniky a IPEN:

Evropa: Belgie, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Česká republika, Itálie, Nizozemsko, Německo, Polsko, Portugalsko, Spojené Království, Srbsko, Ukrajina

Asie: Arménie, Čína, Indonésie, Kazachstán, Thajsko, Tchaj-wan, Turecko, Vietnam

Afrika: Egypt, Ghana, Jihoafrická republika, Kamerun, Tanzanie

Amerika: Brazílie, Kanada, Peru, Uruguay ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Karolína Brabcová

Příroda nebo jez?

Labe je unikátně zachovalou řekou ve střední Evropě, od Ústí nad Labem až do Německa. Řiční ekosystém je zde velmi cenný, neboť je plný života. Jsou tu poslední původní populace bobra u nás, jedny z posledních pozůstatků lužních lesů a největší plocha šterkopískových náplav s rozličnými druhy rostlin a hmyzu.

Do řeky se také vrátili lososi a další ryby, jejichž tah za rozmnožováním jsme letos na jaře opět mohli pozorovat. Bohužel jejich cesta v podstatě končí ústeckými zdymadly, která Labe přehradila a změnila tak velmi významné podmínky řeky nad nimi.

Zdymadla jsou překážkou, přes kterou se ryby často nedostanou živé. I budoucí výskyt ryb v Labi je tak jedním z důvodů, proč nestavět nový jez u Děčína. Velkým argumentem pro jeho stavbu je zlepšení ekonomické situace regionu, který má po

uzavření velkého množství průmyslových závodů velké finanční a sociální problémy. Podle nás ale ke zlepšení místní situace více přispěje zachovalé Labe, které se může stát lákavým turistickým cílem. Ještě bude potřeba investovat energii a finance na infrastrukturu (včetně lepšího vzhledu náplavek v obcích podél Labe) a řeka se může stát přístupnou pro místní i pro návštěvníky zdaleka.

Už teď se turisté u Labe objevují a my doufáme, že jich bude každý rok přibývat. A co vy? Navštívili jste již dolní tok Labe?

Pokud si budete chtít udělat hezký výlet, vydejte se pěšky nebo na kole po stezce podél Labe. Nebo se plavte na raftech, z Děčína se dá za jeden den dojet až do Pirny. ■

ARNIKA
OCHRANA PŘÍRODY

Nikol Krejčová

Už popáté hledáme obce s nejnižší produkcí komunálních odpadů. Která obec se vyrovná Fulneku?

Letos v soutěži o Odpadového Oskara už popáté oceníme obce z celé České republiky s nejméně efektivním odpadovým hospodářstvím. Do hledání měst s nejlepšími výsledky se s námi pustily i krajské úřady, jako například v Moravskoslezském kraji, aby se mohly pochlubit skvělými příklady z praxe. Jedním z nich je městečko Fulnek ležící na samotné hranici mezi Moravou a Slezskem.

Fulnek je obcí s jednou z nejnižších produkcí smíšených komunálních odpadů a vysokou mírou recyklace v celé republice. Obyvatelé zde vyprodukují v průměru pouhých 100 kg zbytkového odpadu za rok a vytrídí zhruba 50 % odpadů.

Městu se dlouhodobě daří koncepčně rozvíjet své odpadové hospodářství. Skoro jako všude jinde v ulicích najdete popelnice na papír, plasty, nápojové kartony, kovy, smíšené sklo, textil, elektroodpad a také kontejnery na bioodpad. Nejlépe jsou na tom s tříděním papíru a tetrapaků, k čemuž přispívá především soutěž ve sběru na školách. Hlavními zdroji úspěchu jsou však

osvěta, otevřená komunikace a finanční motivace.

Každá domácnost si může pronajmout popelnici o objemu 70, 110 nebo 1100 litrů, které se vyváží jednou za týden, za dva týdny nebo za čtyři týdny. Podle toho také platí odpovídající roční poplatek. Proto lidé více třídí a do černých popelnic vyhazují tak málo odpadu, který by jinak skončil na skládce nebo ve spalovně. To si navíc uvědomili naši zákonodárci a zavedení místního poplatku, který zohledňuje velikost nádoby, podporují v aktuální novele zákona.

Vysoká produkce smíšeného odpadu

je problémem pro města v celé republice. Abychom v roce 2025 dosáhli cíle oběhového hospodářství, bude třeba recyklovat až 55 % komunálních odpadů. Pro srovnání, loni jsme podle Ministerstva životního prostředí vytrídili jen 38 %. Do té doby bude třeba ze skládek odklonit téměř jeden milion tun těchto odpadů a umět je využít. Fulnek je živoucím důkazem, že to možné je. Chytře nastavené odpadové hospodářství totiž šetří nejen přírodu, obecní rozpočty, ale i peněženky domácností. ■

ARNIKA

Jiří Kaňa

Výprava do alejí Libereckého kraje

Výpravy do alejí mají v Arnice tradici. Taková výprava a setkání s místními lidmi – zástupci samospráv a spolků, kteří o aleje pečují, přinese daleko víc než klasický „seminář v lavicích“. Procházka a povídání mezi stromy nás znovu utvrdí v tom, že aleje do naší krajiny patří a že bychom se bez benefitů, které stromy přinášejí, v budoucnu jen těžko obešli.

Liberecký kraj je výjimečný tím, že se v něm realizují dva konkrétní projekty: *Významné aleje Libereckého kraje* a *Aleje Frýdlantska*. Od roku 2015 už ošetřili 22 alejí (3000 stromů) a vysadili v nich přes 900 nových stromů.

Seznam alejí pro projekt Významné aleje Libereckého kraje vznikl ve spolupráci s obcemi v kraji a bude sloužit dále jako podklad pro další projekty. Evidence alejí na webovém portále kraje tedy pokračuje, i když není zatím veřejná. Podle informací z místního odboru ŽP by se v ní měly objevit postupně všechny aleje registrované jako významné krajinné prvky nebo památné stromy.

Liberecký kraj si v praxi ověřil zajímavý model spolupráce napříč obory krajského úřadu (životní prostředí, veřejné zakázky, projektový

manažer), s obcemi (zajištění následné péče) a s biology. I díky tomu byl dostatek času pro kvalitní biologické hodnocení a bylo možné změnit projekt z důvodu nálezu významných živočichů. Věřte, že to dosud není při přípravě projektů samozřejmostí.

Podle místních, kteří nás alejí provázeli, je Frýdlantsko opomíjený region se špatnou dopravní dostupností. Zároveň tu ale ještě pořád mají řadu významných historických alejí podél silnic. To je i případ pokácené Kočárové aleje mezi Raspenavou a Krásným lesem, která je symbolem iniciativy místních v boji o záchranu alejí. Díky nim dnes silnici lemují nové strožňadlá a zachovaly se také původních osm jasanů.

„Liberecký kraj od roku 2017 sází do alejí víc stromů, než kolik jich pokácí. Nejen to,

vznikl i koncepční dokument o alejích na Frýdlantsku a některé starší aleje se obnovují zdravotními řezy. Takže si myslím, že nejen pro aleje, ale i pro vztahy mezi lidmi, byla iniciativa Zachraňme aleje užitečná a s výsledkem jsme spokojeni“, řekl Zbyněk Vlk z místního spolku Lunaria.

Během výpravy do alejí 26. dubna 2019 se 43 účastníků prošlo alejemi podél silnic i historickými alejemi v krajině a areálech památkově chráněných objektů. Nejvíce se líbila Valdštejnská alej v Zahrádkách, ale i ty další stály za to a určitě budou inspirací v další práci pro záchranu alejí. ■

ARNIKA
OCHRANA PŘÍRODY

Marcela Klemensová

Česko bez jedů! Bojujeme proti toxické recyklaci

S toxickými látkami se setkáváme každý den. Běžný člověk je jim vystaven již od narození a přichází s nimi do přímého styku po celý svůj život v jídle, ve spotřebním zboží nebo kosmetice.

Arnika již více než 15 let pravidelně testuje zboží na českém i zahraničním trhu a své poznatky komunikuje politikům, novinářům a spotřebitelům. I na základě našich zjištění, která zveřejňujeme společně s dalšími organizacemi v Asii, Africe, USA či Evropě, pak politici Evropské unie i OSN postupně tyto látky zakazují a nahrazují bezpečnějšími materiály.

V posledních 10 letech se soustředíme převážně na perzistentní organické látky (POPs), které se v přírodě nerozkládají a ohrožují tak lidské zdraví na všech kontinentech. Proto jsou postupně celosvětově zakazovány díky Stockholmské úmluvě, kde při jejím projednávání působí Arnika jako pozorovatel a má právo veřejně komentovat jednotlivé návrhy.

Právě letos na přelomu dubna a května jsme se zúčastnili jednání zástupců vlád z celého světa na společném jednání stran Stockholmské, Basilejské a Rotterdamské úmluvy. Jejich náplní je postupný zákaz perzistentních organických látek. Zde jsme se zasazovali o znemožnění recyklace nebezpečných látek do nových výrobků, za přísnější limity pro dioxiny, zařazení perfluorovaných látek na seznam Stockholmské úmluvy a přísnější regulaci vývozu odpadu obsahujícího POPs do zemí třetího světa. Poslední dvě rozhodnutí byla přijata. Recyklační výjimky pro toxické zpomalovače hoření však bohužel i kvůli negativnímu tlaku Evropské unie budou nadále platit.

Značným úspěchem je především zpřísnění vývozu ztěžující recyklovatelného plastového odpadu do rozvojových zemí. Tento odpad je často plný toxických látek, přesto Evropa a další vyspělé státy nedbají a vyváží ho do zemí Asie a Afriky. Zde odpad končí na skládkách a v oceánu. Některé plasty jsou zde recyklovány společně s toxickými látkami a dostávají se zpět do našich domovů v široké škále výrobků do domácnosti.

Nová kampaň: Česko bez jedů

Abychom českou veřejnost seznámili s tím, jak velký celosvětový problém toxické

RECYKLACE MATERIÁLŮ S POPs KONTAMINUJE DĚTSKÉ HRAČKY

Recyklací se dostávají jedy do hraček pro děti, které se navracují na náš trh jako bumerang. Odpovědné jsou na příklad za poruchy soustředění u dětí.

TOXICKÉ LÁTKY V DOMÁCNOSTI

Bromované zpomalovače hoření byly používány v řadě výrobků včetně elektroniky. Díky své houževnatosti a toxicitě si vysloužily celosvětový zákaz používání.

RECYKLACE PLASTU

ZEMĚ TŘETÍHO SVĚTA

Recyklace elektroodpadu rozšiřuje znečištění mezi komunity žijící se tříděním odpadu a dělníky nezabezpečených recyklačních dílen.

Elektroodpad je často vyvážen z Evropy do rozvojových zemí Asie a Afriky, které nemají technické kapacity pro jeho bezpečnou likvidaci.

Toxickou recyklaci zastaví zrušení recyklačních výjimek a nastavení přísných limitů pro POPs odpady.

Autor grafiky: Martin Vímř a IPEN

látky představují, rozjíždíme po prázdninách novou kampaň Česko bez jedů. Do kampaně se zapojili i herci z Dejvického divadla a Divadla v Celetné. Natáčíme video spoty, které vás budou provázet celou kampaní a budete je vidět na ceskobezjedu.cz.

Připojte se k nám a pomozte nám odhalovat toxické látky ve vašich domovech. Na webových stránkách kampaně můžete zanechat svůj kontakt, abyste o nic nepřišli.

Důvodem, proč kampaň rozjíždíme právě

teď, je fakt, že perzistentní organické látky se nyní stávají odpadem a skrze špatnou recyklaci se dostávají zpět do spotřebního zboží. Řada těchto látek je již v novém zboží zakázána, ale objevuje se v recyklatech či ve výrobcích prodávaných mimo evropský trh. Jejich dopad je však globální, a tak zákaz v Evropě nestačí. Nyní se tyto látky, používané jako zpomalovače hoření, nacházejí v největších koncentracích v odpadu, a proto je nutné co nejdříve přijmout taková opatření, která zajistí bezpečnou recyklaci plastů bez toxických látek.

Foto: Arnika

Evropa a další vyspělé státy vyvázejí toxický odpad do zemí Asie a Afriky, kde končí na skládkách a v oceánu.

EUROPEAN E-WASTE POISONS AFRICA'S FOOD CHAIN WITH POPS

Autor grafiky: IPEN

Proč se do plastů dostávají toxické látky?

Málokdo ví, že řada látek škodících lidskému zdraví se běžně přidává do spousty výrobků pro zlepšení jejich vlastností (voděodolnost, pružnost či zábrana rychlému vznícení materiálu). Tyto přísady se dávají zejména do plastů, kde ale vedle žádoucích účinků působí i negativně na lidské zdraví. Navíc se v životním prostředí téměř nerozkládají (tzv. perzistentní organické látky), způsobují poruchy plodnosti (reprodukční toxické látky) či způsobují nevratné změny ve vývoji mozku u dětí (neurotoxické látky).

Základním kamenem úrazu je nedostatek informací o složení toho kterého materiálu. Zatímco u léků, potravin a kosmetiky je složení výrobku již povinnou součástí etikety, u ostatních výrobků tomu tak není.

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Karolína Brabcová

S Václavem Novotným o udržitelnosti ve výrobě a projektu AskREACH

Firma Direct Alpine, která se specializuje na outdoorové oblečení, je jedna z těch, které se v České republice zapojily do projektu AskREACH. Jaké nástrahy čekají na výrobce, kteří se snaží ve svých produktech eliminovat problematické látky a jak je v tom může AskREACH podpořit? O tom jsme si povídali s Václavem Novotným.

Direct Alpine vyrábí outdoorové oblečení. V čem může outdoorový nadšenec najít problematické chemické látky?

V outdoorovém průmyslu je největší použitím SVHC v tzv. „vodoodpudivé úpravě“ textilií (DWR). Tato úprava povrchu zabraňuje zašpinění textilie a látka lidově řečeno nenasakává vodu. V minulosti se na tuto úpravu používaly látky na bázi osmivazného uhlíku obsahující velké množství PFOA sloučenin, které jsou vysoce nebezpečné, karcinogenní a biokumulativní. Před zhruba 5 lety se proto začaly používat k povrchové úpravě textilií sloučeniny s kratším řetězcem, které ale stále jsou nebezpečné a jejich vliv na životní prostředí je, řekněme, neprobádaný. V současné době nastupují sloučeniny, které jsou zcela bez nebezpečných látek, tzv. PFC free. Bohužel stále nedosahují funkčních vlastností první ani druhé generace DWR látek. I když je nyní jednoznačný trend k sustainability, značky zaměřené na nejvyšší segment outdoorového trhu (oblečení do náročných podmínek, horolezectví) nemají optimální variantu, která by splňovala ekologické i funkční parametry. Prostě – pokud si koupím nepromokavou bundu, kde je použito PFC free ošetření, bunda se velmi rychle zašpiní a vrchní textilie po několika práních bude nasávat vodu.

Existují k těmto látkám alternativy a pozorujete mezi outdoorovými firmami trend směrem k hledání bezpečnějších alternativ?

Současný trend je jednoznačný, příklon k sustainability strategii. Využívají se stále více recyklované materiály, bio bavlna, uvažuje se o zpětném odběru oblečení a ve světě probíhá několik velkých výzkumných projektů na téma náhrady PFC s požadovanými vlastnostmi tak, aby byly SVHC zcela z průmyslu odstraněny. Stále více koncových zákazníků se zajímá o to, kde a jak byl daný produkt vyroben a zda je ekologický.

Foto: Archiv Václava Novotného

Václav Novotný - původní profesí učitel, nyní již 9 let vedoucí výroby v liberecké firmě Direct Alpine. Rád se potlouká po horách, ať už s lanem, spacákem nebo v běžeckých botách. Jeho dalšími koníčky jsou četba a rocková muzika.

Proč se Direct Alpine rozhodl jít touto cestou?

Pro naši firmu je to logický krok – jsme malá firma, která nabízí přidanou hodnotu v podobě výroby v Evropě a má jasnou ekologickou strategii, která vychází z naší lásky k horám a přírodě.

Jak kontrolujete bezpečnost výroby a materiálů?

Používáme pouze prověřené dodavatele, se kterými máme mnoho let fungující spolupráci, někteří z nich jsou světoví lídři v ekologické výrobě (Polartec, Pertex, Toyota) a na dalším testování spolupracujeme s Technickou univerzitou v Liberci. Nejdeme tedy cestou nákupu nejlevnějších materiálů, ale dbáme na kvalitu a vše si ještě nezávisle ověřujeme.

S jakými úskalími se při nahrazování problematických chemických látek

setkáváte? Je jednoduché komunikovat s dodavateli o náhradách toxických látek?

Komunikace s dodavateli materiálů je jednoduchá, zájem problematiku řešit jde napříč odvětvím. Problém, se kterým se potýkáme, je výše zmíněná částečná ztráta funkčnosti při použití PFC free sloučenin. Naše firma to zatím řeší tak, že na výrobky pro nejnáročnější použití využíváme PFOA free látky a na materiály, které jsou na běžnější využití (outdoor, trekking, městské použití) výhradně PFC free vodoodpudivou úpravu.

Jakého posunu jste dosáhli? Může být alternativou i snížení nároků na odolnost outdoorového oblečení? Nevyužíváme někdy zbytečně hi-tech outdoorové vybavení na aktivity, které to nevyžadují?

To je velmi dobrá otázka a velmi vhodná.

Autor grafiky: Martin Vimr a IPEN

Troufnu si říct, že na 90 % venkovních aktivit nepotřebujete bundu s vodním sloupcem 25 m, extrémní prodyšností a velmi nízkou

váhou. Cestou je informování zákazníka, aby se tato problematika dostala mezi koncové uživatele a změnil se trend ve sportovním oblékání. Český trh je v tomto přístupu stále poněkud pozadu. Velkou váhu tu má cena bez ohledu na další souvislosti, jako je ekologie nebo fair trade. Nicméně musím říci, že na horolezectví je stále potřeba špičkové vybavení bez kompromisů, zároveň zákazník nechce mít bundu za třeba 400 EUR špinavou hned po prvním použití.

Jak jsou na tom čeští spotřebitelé v porovnání se západoevropskými? Ptají se po outdoorovém oblečení bez problematických chemických látek?

Jak jsem již naznačil v předchozí odpovědi, mění se to, ale stále je před námi spousta práce.

Proč spolupracujete s Arnikou na projektu AskREACH a jaká jsou vaše očekávání od projektu?

Je to projekt, který má smysl a zapadl do naší sustainability strategie. Zároveň je to kanál pro komunikaci této problematiky mezi širší veřejností, což je velmi potřebné.

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Karolína Brabcová

Co je projekt AskREACH?

Většina lidí vůbec netuší, že ve zboží jako je textil, obuv, hračky, elektronika, nábytek nebo vybavení domácnosti mohou být nebezpečné chemické látky. Výrobci i prodejci jsou povinni vám alespoň na vyžádání sdělit, zda jejich výrobek tyto látky obsahuje. Článek 33 evropské chemické legislativy známé pod zkratkou REACH nařizuje firmám, aby sdílely informace napříč dodavatelským řetězcem, zda jejich výrobek obsahuje tzv. látky vzbuzující mimořádné obavy v koncentraci nad 0,1%. Spotřebitelům však tuto informaci poskytne prodejce pouze na vyžádání, a to do 45 dnů.

Nařízení je v podstatě bezzubé, protože jen málo spotřebitelů dotaz firmám dává. Navíc firma není povinná spotřebiteli vůbec odpovědět, pokud žádnou toxickou látku výrobek neobsahuje, což dělá komunikaci mezi spotřebiteli a dodavateli ještě složitější.

I proto se Arnika zapojila do evropského projektu nazvaného AskREACH financovaného z evropského fondu na ochranu životního prostředí (Life). Spotřebitelé získají díky projektu aplikaci do mobilních telefonů,

kteřá jim umožní okamžitě si od prodejců spotřebního zboží vyžádat informaci, zda daný produkt tyto toxické látky obsahuje či nikoli. V současné chvíli je k dispozici pilotní verze aplikace do mobilních telefonů SCAN4CHEM, která do budoucna poskytne spotřebitelům informaci, zda výrobek obsahuje např. látky způsobující rakovinu, perzistentní a bioakumulativní látky, které se v přírodě nerozkládají, ale hromadí se v živočišných tkáních, příp. látky poškozující hormonální systém člověka.

Do projektu se vedle Arniky zapojilo dalších 19 neziskových ekologických a spotřebitelských organizací, státních institucí i vědeckých ústavů.

Projekt AskREACH je financován EU LIFE programem (č. LIFE16 GIE/DE/000738) a projekt Fragen Sie REACH je financován Deutsche Bundesstiftung Umwelt.

Tomáš Fajkus: Organizace jako Arnika jsou pro stát partnerem ke spolupráci

Mgr. Tomáš Fajkus se zabývá projekty a výstavbou nemocnic po celém světě. Dříve byl dobrovolníkem a členem ekologické organizace Děti Země, nyní je dlouhodobým dárcem Arniky. Tomáš je Pražák a vegetarián.

Tomáši, už delší dobu pracuješ v inženýrské firmě, ovšem v devadesátých letech ses věnoval i ekologickému aktivismu. Jaká je cesta od aktivismu k filantropii?

Předem bych chtěl říct, že obojí má pro mě stejnou hodnotu. Aktivismus považuji za dobročinnost a ta může mít různé formy. V mém případě rozhodoval čas a peníze. Aktivismus a dobrovolná činnost mi ubíraly čas pro rodinu, a tak jsem přešel od dobrovolnictví v Dětech Země k placené práci pro tuto organizaci. Odměny byly malé jako u většiny neziskovek, proto jsem postupně přešel do komerční společnosti. Čas na pravidelnou dobrovolnou činnost už nemám, proto pomáhám Arnice finančně.

Arniku podporuješ od jejich prvopočátků v roce 2001 a s naším kolegou Jindrou Petříkem se osobně znáte. Je tvoje podpora věcí přátelství anebo víry v projekty, které Arnika podniká?

Je to spíš tak, že Jindra je pro mě zárukou důvěryhodnosti Arniky. Víím, že se dary

využívají rozumně na smysluplné projekty.

Máš mezi projekty Arniky svého favorita? Případně kterého a proč?

Nejvíc se zajímám o aktivity spojené s Prahou, protože tady žiju a narodil jsem se tu. Jinak přiznávám, že všechny projekty Arniky neznám.

Setkala jsem se s názorem, že Arnika je mladá amatérská organizace. Jak ji vnímáš ty?

Vracím se znova k osobě Jindry Petříka. Kromě důvěryhodnosti Arniky pro mě představuje i záruku vysoké odbornosti a kvality její činnosti. Stačí se podívat na její webové stránky a je hned vidět, že amatérskou organizací rozhodně není. Organizace jako Arnika jsou součástí občanské společnosti, bez které by nemohla fungovat demokracie. Všechny takové organizace jsou třeba, aby stát, jeho instituce a další subjekty cítily, že je někdo hlídá, upozorňuje na jejich chyby nebo nečinnost, nebojí se je kritizovat, někdy se s nimi i soudit, ale že v nich mají i partnera ke spolupráci. Arnika má kromě toho řadu aktivit a projektů vedoucích ke zlepšení životního prostředí. A to je konkrétní práce, která má pozitivní dopad na život nás všech.

ARNIKA

Zuzana Procházková

Startuje devátý ročník ankety Alej roku

Hledá se nejkrásnější alej nebo stro-mořadí se silným příběhem. Až do konce října můžete zasílat své nominace do soutěže Alej roku. O vítězně aleji rozhodne veřejnost v internetovém hlasování na alejroku.cz.

Jako každý rok se soutěží ve dvou kategoriích o nejoblíbenější alej a nejkrásnější fotografii.

Kompletní výsledky zveřejníme v lednu 2020. Stejně jako loni oceníme 14 regionálních vítězů, kteří se mohou těšit na

dárkové balíčky s poukazy od Foto Škoda, knihy o památných stromech nebo vstupenky do botanických zahrad po celé Čes-

ké republiky. Absolutní vítěz jako hlavní cenu obdrží let balonem od Lucky Balon.

Pro vítěze fotosoutěže máme digitální zrcadlovku značky Canon. Cílem ankety je přitáhnout pozornost k alejím, které patří ke zdravé a fungující krajině. Hledejte s námi nejkrásnější vzroslá stromořadí, upozorněte na ty, kterým hrozí zánik, a představte nám mladé aleje, které jste vysadili a o které budete pečovat i v příštích letech.

Generálním sponzorem ankety je AuditDané CZ.

Jak ochladit Prahu mapujeme v rámci letní kampaně

Už třetím rokem se přes léto věnujeme připravenosti Prahy na klimatickou změnu. Podporujeme informační osvětu ať už v médiích, nebo v našich soutěžích adaptačních opatření. Letos jsme si ale připravili něco jiného. Za pomoci samospráv a místních obyvatel mapujeme místa, která jsou vhodná k novým opatřením, anebo taková, kde se místním daří opatření realizovat.

„Zeleně je tu hodně, ale když je vedro, trávníky už nejsou zelené. Jednou z možností je tolik nesekat – tady na sídlišti se seká zhruba pětkrát za rok. Když je vedro a sucho, tak trávníky samozřejmě nesekáme,“ ukazuje místostarostka městské části Praha 12 Eva Tylová zelené plochy, které na sídlišti kolem volnočasového areálu Vosa propojují místní vysoké paneláky. Právě ve volnočasovém areálu radnice vytvořila velkou nádrž na zachycování dešťové vody, kterou využívá na zalévání okolní zeleně v období sucha. Další nádrž městská část umístila do místního sběrného dvora.

Spolu se svojí asistentkou Veronikou Ouškovou se Tylová stará o to, aby velká sídliště i okrajové části města s charakterem vesnic byly připravené na projevy klimatické změny. Pomáhají zde k tomu nejen retenční opatření, ale i drobné vodní prvky a pítka, která umísťují do veřejných prostorů, nebo komunitní kompostéry. Ty začalo využívat mnoho obyvatel sídliště, a získaný kompost pak pomáhá u výsadby nové zeleně a stromů. „O každý kompost někdo pečuje, lidé jsou zodpovědní, nestává se, že by do nich dávali něco, co tam nepatří,“ říká Tylová. Některé kompostéry jsou na městské části už 8 let. Problém, který nejen sídliště na Praze 12 musí řešit, je sběr dešťové vody v panelácích nebo možnosti ozelenění budov. Právě panelové domy by byly vhodné k realizaci zelených střech a fasád a využívání dešťovky. První možnost bohužel často znemožňují početná sdružení vlastníků jednotek, kterých je obvykle v domě několik a domluva bývá

Místostarostka městské části Praha 12 Eva Tylová

složitá. Druhá je určena přímým svodem vody vnitřkem domů rovnou do kanalizace. Socialistická výstavba na toto vybavení nemyslela, a zachytávání vody je tak problematické. Motivovat by vlastníky jednotek mohly třeba nové dotační programy na ozelenění sídlištních střech. Zatím ovšem žádné neexistují.

Trochu jiná je situace na Sídlišti Dáblice. Tady se urbanisticky velmi ceněné sídliště, ve kterém je také velké množství veřejné zeleně, dostalo pod tlak soukromých investorů, kteří by rádi v lokalitě stavěli nové pro-

jekty. Územní studie, která novou zástavbu v lokalitě navrhuje, navyšuje míru zastavění o více než polovinu. To je vzhledem k velikosti sídliště obrovská plocha, která navíc zasahuje do zelených struktur. Ty z něj v létě dělají příjemnou zelenou oázu.

„Podél hlavní silnice je dlouhý zelený pás, podél kterého vede cesta pro pěší. Když se tudy procházíte z jednoho konce sídliště na druhý, často ani nepoznáte, že pár metrů od vás je rušná silnice,“ popisuje Jana Rozmarová z místního spolku Krásné Kobylisy, který se v ochraně sídlištní zeleně a kauze nové výstavby angažuje. Proti původním stavebním záměrům společnosti CPI tu zorganizovali úspěšnou petici, stávající územní studii pak podrobně připomínkovali. Na ochraně zeleně a realizaci adaptačních opatření spolupracují s městskou částí i odborníky, a sídliště je tak díky nim stále jedním z nejkvalitnějších míst k životu v Praze.

Podobné i další příběhy v průběhu léta mapujeme na našem webu. Tam postupně najdete pět případových studií, ve kterých se místní nebo samospráva angažují v ochraně svých částí města před projevy klimatické změny. Chystáme i pozitivní příklady ze zahraničí. Všechno pak předáme komunálním politikům a nadále budeme prosazovat připravenost Prahy na projevy, které s sebou nese klimatická změna.

Sledujte naše úsilí na webu zmenyprahy.cz/klima.

Václav Orcígr

Tiráž

Arnikum, časopis sdružení Arnika vychází 3x ročně v Praze. Číslo 2/2019 vyšlo v červenci 2019 v nákladu 1000 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR VS/1-1/48279/01-R, Dělnická 13, Praha 7, tel: +420 774 406 825, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Eva Orcígrová. Spolupracovníci: Vít Vebr, Karolína Brabcová, Václav Orcígr, Martin Skalský, Jiří Kaňa, Marcela Klemensová, Nikol Krejčová, Zuzana Procházková, Miroslava Jopková, Jitka Straková, Zuzana Vachůnová, Lenka Petřílková Mašková a pobočky Arniky. Grafický design – Anna Frajtová – anna@designbox.cz, DTP – Aleš Kozubík. Foto na obálce: Markéta Šedivá.

Vydání tiskoviny vzniklo za finanční podpory hlavního města Praha a Ministerstva životního prostředí. Časopis odráží názory vydavatele, podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

Ministerstvo životního prostředí

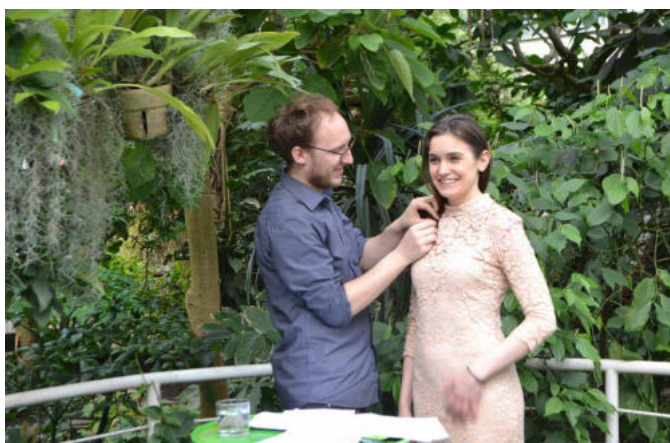
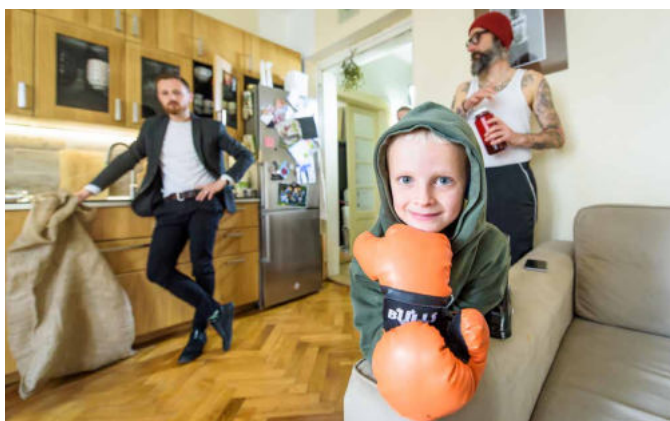
Z natáčení spotů ke kampani Česko bez jedů

V plastech je spousta rizikových látek, které škodí lidskému zdraví. Navíc ve výrobcích, které dnes dosluhují a stávají se odpadem, je spousta rizikových látek ještě z doby, než byly zakázány. Namísto toho, aby jedy ze světa zmizely, vracejí se do našich domovů jako bumerang. Na vině jsou výjimky umožňující firmám recyklovat hlavně výrobky s toxickou příměsí.

Právě připravujeme kampaň Česko bez jedů, jejímž cílem je odstranit toxické plasty z českých domácností. Ke kampani vzniká série videospotů, ve kterých účinkují herci z Dejvického divadla a Divadla v Celetné. Po-

dívejte se na exkluzivní záběry z natáčení! Děkujeme všem za skvělou práci, speciální dík patří Obchodu s hračkami u Tatíneků za poskytnutí prostoru.

Pojďte s námi zastavit recyklaci jedovatých plastů a dostat škodlivé látky z našich domovů. Podpořte kampaň na ceskobejedu.cz.

Na kampani se podílejí: Lenka Krobotová, Sarah Haváčová, Aleš Petráš, Jan Škop, Michal Stavianis, Emička a Jasmínka Braunerovy, Kuba a Johan Brabcovi, Tinka Žulkovská, Mária Podracká, Lenka Pipková, Jiří Jiráček, Kamil Repes
Foto: Petr Zewlakk Vrabc, Jitka Barešová